

Copertă: Liviu PASCU
 Tehnoredactare: Pr. Eugen MERA
 Corectură: Monica FELECAN
 Lectură: Pr. Cătălin PĂLIMARU

Traducerea a fost făcută după originalul în limba engleză: Bishop SOTIRIOS, *Orthodox Catechism. Basic Teachings of the Orthodox Faith*, The Greek Orthodox Diocese of Toronto (Canada), Fourth Edition, July 2015.

© Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2022, pentru ediția de față

Editura Renașterea, 2022
 Piața Avram Iancu, nr. 18
 RO-4000117, Cluj-Napoca
 Tel/fax: 0264 599649
 E-mail: editura_renasterea@yahoo.com
 Website: <http://www.renasterea-cluj.ro>

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SOTIRIE, arhiepiscop al Canadei

Temeiurile credinței ortodoxe: mic catechism /
 Arhiepiscopul Sotirie al Canadei; tipărit cu binecuvântarea
 Înaltpreasfințitului Părinte Andrei Arhiepiscopul Vadului,
 Feleacului și Clujului, Mitropolitul Clujului, Maramureșului
 și Sălajului; trad. și note de Radu Hagi. - Cluj-Napoca:
 Renașterea, 2022

ISBN 978-606-607-382-0

I. Hagi, Radu (trad.)

2

Arhiepiscopul Sotirie
 al Canadei

TEMEIURILE
CREDINȚEI ORTODOXE
Mic catehism

Însoțit de un îndrumar pentru o participare
cu mai multă înțelegere
la Taina Spovedaniei

Tipărit cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte

ANDREI

Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului,
Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului

Traducere și note de RADU HAGIU

EDITURA RENAȘTEREA

2022

Cuprins

Îndemn către cititor	5
Cuvânt înainte (1991)	11
Cuvânt înainte la patra ediție în limba engleză	13
Introducere	15
Religia. Creștinismul	19
Celelalte religii și creștinismul	23
Dumnezeu există	27
Ce este Dumnezeu	31
Sfânta Treime	35
Dumnezeu Tatăl	39
Și Fiul este Dumnezeu	43
Și Sfântul Duh este Dumnezeu	47
Câteva însușiri ale Sfintei Treimi	51
Facerea lumii	63
Facerea lumii duhovnicești	59
Facerea omului	63
Originea sufletului și starea omului începuturilor	67
Păcatul strămoșesc și urmările sale	71
Mântuirea omului căzut	75
Întruparea Cuvântului	79

Dumnezeu-Omul	83
Firea dumnezeiască și firea omenească a lui Hristos	87
Cele trei slujiri ale lui Hristos	91
Sfântul Duh	95
Răscumpărarea	99
Harul dumnezeiesc	101
Biserica	105
Tainele	111
Botezul	115
Mirungerea	119
Sfânta Împărtășanie	123
Pocăința și mărturisirea (Taina Spovedaniei)	127
Preoția (Taina hirotoniei)	131
Nunta (Taina Cununii)	135
Sfântul Maslu	139
Despre moarte	141
Ce se întâmplă după moarte	143
Învierea morților	147
Viața veșnică și veșnicul iad	151
ADDENDA	
<i>Îndrumar pentru o participare cu mai multă înțelegere a creștinului ortodox la Taina Spovedaniei</i>	155
Pregătirea spovedaniei	157
Cercetarea conștiinței	179
Cuvinte ale Sfinților Părinți pentru pocăință și mărturisire	185

Introducere

Paginile ce urmează sunt catehetice – scopul lor este, adică, de a catehiza, de a-i învăța pe cititori credința. Ce este însă un catehism? Cuvântul provine din grecescul *katihéo*, un verb compus care înseamnă „a răsună înspre cele de dedesubt”, „a striga de undeva de sus”. Prin urmare, catehismul este un *glas de sus*. Dar ce înseamnă aceasta? Nimic altceva decât că acel glas vine din Cer. Este glasul lui Dumnezeu. Dar oare ne vorbește Dumnezeu și este El de față la cateheze? Chiar auzim glasul lui Dumnezeu? Fără nicio îndoială, Dumnezeu este de față, căci El „în tot locul și pretutindenea este”. La cateheze, Dumnezeu ne grăiește prin gura catehetului.

Dacă stăm să aprofundăm lucrurile, catehismul este învățătura sistematică ce ne învață ce să credem, cum să credem și cum să ne purtăm; cu alte cuvinte, care trebuie să fie purtarea și faptele noastre și cum trebuie noi, creștinii, să ne închinăm lui Dumnezeu pentru a fi vrednici de numele de creștin.

În primele veacuri de creștinism, toți cei ce doreau să se facă creștini trebuiau să primească o educație religioasă mai înainte să se boteze. Trebuiau să-și cunoască bine credința pentru a ajunge mădulare ale Bisericii. Însă învățătura pe care o primeau nu era doar o cunoaștere seacă. Trebuiau să primească credința și să fie gata să facă din ea o parte a vieții lor. Trebuiau să învețe dogmele cele drepte și temeiurile

lucrătoare ale credinței lor, trebuiau să știe ce primeau prin Botez, încotro se îndreptau, care erau datoriile și sarcinile lor, și care erau drepturile și foloasele lor. Această învățatură de dinaintea Botezului se numea *catehism*. Cei ce luau parte la ea și o primeau se numeau *catehumeni*. Cu alte cuvinte, formau o clasă de catehumeni. Însăși Dumnezeiasca Liturghie era împărțită în două – o parte pentru catehumeni și una pentru credincioși. Catehumenii stăteau doar la prima parte a Liturghiei, trebuind să plece după aceea. Ei nu puteau lua parte la Liturghia celor Credincioși și, firește, nu puteau primi Sfânta Împărtașanie, Trupul și Sângele lui Hristos, căci nu erau botezați, nu erau încă mădulare ale Bisericii, mădulare ale credinței creștine, mădulare ale Trupului tainic al lui Hristos. Această „clasă”, această grupare a catehumenilor a fost mai apoi eliminată, din pricina răspândirii botezului pruncilor. Copiii se botezau la câteva zile sau luni de la naștere, așa cum se obișnuiește și astăzi. Însă nou-începătorul sau pruncul nou-botezat, deși se botezase și era mădular al Bisericii, al Trupului tainic al lui Hristos, nu-și cunoștea credința. Trebuia să fie învățat, chiar și după Botez; trebuia, adică, să învețe credința în Hristos și temeiurile lucrătoare ale credinței sale. Datoria învățării copilului în credința sa, pe măsura creșterii, era, ca și astăzi, răspunderea nașului sau nașei, cu sprijinul părinților. Dar au, oare, toți nașii și părinții o dreaptă înțelegere a credinței creștine? Sunt ei în măsură să ofere copilului o bună educație religioasă? Dacă sunt creștini evlavioși, totul este bine și cum trebuie, căci vor fi în măsură să învețe copilul doar slujindu-i drept pildă. Biserica însă a simțit mereu nevoia să învețe despre credința în Hristos, să propovăduiască temeiurile lucrătoare ale creștinismului, ca și îndatoririle și drepturile creștinilor, chiar și celor ce sunt deja botezați.

În paginile următoare vom încerca, în termeni simpli, să facem același lucru. Urmărind aceste învățături, veți descoperi ce știți și ce nu știți despre credința creștină. Rugați-vă lui Dumnezeu ca să mă lumineze să scriu drept și ca să vă deschidă inimile spre primirea învățaturii Sale, a Cuvântului Său, sămânța adevărată a Adevărului ce cade în pământ bun, ca să aducă rod însutit.

Hristoase, Cel ce ești Calea, Adevărul și Viața, Lumina cea adevărată care luminezi pe tot omul ce vine în lume, strălucește Lumina dumnezeieștii Tale cunoașteri în inimile noastre și deschide ochii minții și inimii noastre, ca să înțelegem învățăturile Tale și să primim Cuvântul Tău. Căci, măcar că botezați, suntem și păcătoși. Mai-nainte de a părăsi prin moarte lumea aceasta, dă-ne puțința să ne întoarcem la Tine, inima noastră să-Ți dăm și ai Tăi să fim. Sălășluește-ne alături de Tine și întru Tine, și sălășluește și Tu întru noi. Fă-ne mlădițe unite cu Tine, Cela ce ești Vița, ca rod bogat să dăm și-a noastră mântuire să lucrăm.

Religia. Creștinismul

Religia este legătura și împărtășirea omului cu Dumnezeu. Prin însăși firea sa, duhul omului Îl caută pe Dumnezeu – obârșia lui și rostul său cel mai de pe urmă. Între om și Dumnezeu este o legătură puternică și tainică, asemenea legăturii dintre un copil și tatăl sau mama sa. Dumnezeu îl iubește pe om neconținut, pururea și în veci, iar omul, după firea sa, caută dragostea lui Dumnezeu și Îi dăruiește ascultare. Omul vrea să facă voia lui Dumnezeu.

Aceasta este starea firească a lucrurilor. Așa au stat lucrurile până la neascultarea și căderea omului. După neascultare și Cădere, legătura omului cu Dumnezeu a slăbit. De-acum este nevoie de o deosebită căldură și cultivare din partea lui Dumnezeu; așa se face că credința, firească omului, cere o cultivare – cultivare de către Dumnezeu, căci Dumnezeu este Cel ce știe cum s-o facă și Cel ce-o poate face în chip drept – ca să-l aducă pe omul căzut înapoi la înalta stare pe care o avusese mai înainte, înapoi la măsura care i se cuvine. Din păcate, adesea omul, prin faptele sale, stă împotriva și devine el însuși piedică în calea lucrării lui Dumnezeu.

Omul trebuie să aibă bunăvoință și deschidere pentru lucrările și darurile lui Dumnezeu. Când omul stă împotriva cu sinele și mândria sa, strică tot. Înclinația firească a omului de a-L iubi pe Dumnezeu și de a-I primi darurile este înăbu-

șită și aproape înlăturată, căci se face pe sine făuritorul unei credințe deformate, în care adevărul se amestecă cu înșelarea. Așa se explică fenomenul existenței atât de multor religii, credințe plătuite de om și, de aceea, nedesăvârșite.

Aceasta este deosebirea de căpătâi dintre creștinism și alte credințe. Celelalte religii pleacă de la om și caută spre Dumnezeu. Creștinismul începe de la Dumnezeu și se pogoară spre om. În celelalte religii, omul încearcă să-L găsească pe Dumnezeu. În creștinism, Dumnezeu Se face *Dumnezeu-Om* și Se descoperă El Însuși omului. De vreme ce nimeni nu-L poate cunoaște pe Dumnezeu la fel de bine cum Se cunoaște Dumnezeu pe Sine, atunci când Dumnezeu Se descoperă avem de-a face cu un adevăr adevărat, nu o înșelare. De aceea trebuie să primim adevărul pe care Dumnezeu ni l-a dăruit.

Din păcate, însă, omul stă împotriva de multe ori chiar și în această privință. Este învățat și învață lucruri care nu sunt descoperite de Dumnezeu. Ajunge eretic¹. Așa sunt

¹ Chiar dacă în modernitate, mai ales sub influența curenților ateiste și liber-cugetătoare, cuvintele *eretic* și *erezie* au căpătat o conotație negativă, ba chiar peiorativă, ajungând astăzi a fi evitate chiar de unii din Biserică, înțelesul corect al grecescului *αἵρεσις* este cel din FA 5, 17 și 27, 5 și 1 Cor 11, 19, de *partidă, grupare care are alte convingeri decât grupul de care s-a desprins*.

Trebuie spus aici și că, de-a lungul timpului, Biserica a introdus o distincție între *erezie* (cei ce aleg de bunăvoie să se rupă de Biserică – sau pe care Biserica i-a îndepărtat de la ea în mod terapeutic, așa cum un organism viu elimină o infecție – pentru că cred într-o altă dogmă decât Biserica) și *schismă* (care sunt rupți de Biserică din motive care nu țin de credința ortodoxă, ci dintr-o neînțelegere personală sau dintr-un motiv administrativ-jurisdicțional). Din ultima categorie fac parte grupări precum „Sinodul Alternativ al Bulgariei” sau „Biserica Ortodoxă a Muntenegrului”.

Simțim totodată nevoia să subliniem că dogmele Bisericii nu reprezintă o convingere intelectuală despre Dumnezeu, ci expresii ale Vieții

numiți cei ce plătuesc credințe și învățături care nu se găsesc în Dumnezeiasca Descoperire sau cei ce tăgăduiesc credințele și învățăturile acesteia. De pildă, printre cei dintâi se numără romano-catolicii, cu credința lor în negreșelnicia (infaibilitatea) Papei, iar printre cei din urmă se află protestanții, care învață că Sfânta Împărtășanie nu este adevăratul Trup și Sânge al lui Hristos, ci doar simbolizează Trupul și Sângele lui Hristos – deși Însuși Hristos a zis „*acesta este Trupul Meu*”² și „*acesta este Sângele Meu*”³.

Am spus mai sus că religia este în firea omului. Am putea zice că este un fenomen universal. Plutarh spunea: „Când călătorești, poți da peste cetăți neîmprejmuite, neîngrijite, fără stăpânitor, fără palate, fără bani, fără să aibă măcar trebuință de monedă, fără oarecari teatre sau stadioane. Dar nimeni n-a văzut vreo cetate sau vreo așezare fără templul sau dumnezeul ei”.

Unii își vor da poate seama că cele spuse de Plutarh nu se mai aplică în zilele noastre; până foarte de curând, dacă mergeai în Albania, nu vedeai nici biserici, nici pe Dumnezeu. Și cei care ar fi spus aceasta ar fi avut dreptate – însă doar în cele din afară. Nimeni nu avea cum să știe ce credeau cu adevărat albanezii înăuntrul lor, căci aceștia nu aveau voie să se exprime. Totul era învăluit în teamă și silnicit de robie. Credința fusese interzisă prin lege. La fel s-a întâmplat și în China, între 1966 și 1979, dar apoi lucrurile s-au schimbat. Se mai schimbă încă în Albania. Dincolo de toate acestea, propovăduirea marxistă a ateismului suprimă înclinația firii

celeii veșnice și dumnezeiești, așa cum au trăit-o Sfinții Părinți. De aici nevoia de a face distincție între credința adevărată și credința neadevărată, deoarece implicațiile celei din urmă sunt însăși ratarea căii către Dumnezeu. (*n. trad.*)

² Mt 26, 26, Mc 14, 22, Lc 22, 19.

³ Mt 26, 28, Mc 14, 24.

spre Dumnezeu și distruge starea firească a omului; ea, fără îndoială, face rău credinței și omului, căci îl scoate pe om din mediul său firesc. L-am întrebat pe Părintele Hrisóstom, un monah din Iugoslavia: „Părinte, e liberă credința în Iugoslavia?”, iar el mi-a răspuns: „Are o libertate limitată – dar la ce bun? Prin ateism, comuniștii i-au distrus și i-au pervertit pe oameni, așa că trebuie început de la zero”.

Doamne Iisuse Hristoase, Cel ce Te-ai făcut om și Te-ai descoperit pe Sineți ca Dumnezeu, Care ai descoperit nouă, păcătoșilor, pe Tatăl și pe Sfântul Duh, nu zăbovi asupra păcatelor noastre, nici asupra păcatelor altora. Trimite Duhul Tău cel Sfânt ca o rouă de-viață-dătătoare să atingă și să deschidă inimile noastre, spre a primi dumnezeiască descoperirea Ta și a duce cea după fire viață a credinței. Fă-ne să ne închinăm Ție în chip drept, fă ca sufletul nostru să Te caute pe Tine, inima noastră să bată pentru Tine, suflarea noastră să Te laude pe Tine. Fă din rău bine. Pe cei ce lucrează strâmbătatea fă-i să primească adevărul. Pe cei mândri și iubitori de sine fă-i smeriți și simțitori, ca și aceștia să primească dumnezeiască descoperirea Ta.

Celelalte religii și creștinismul

Câte religii sunt pe pământ? Multe. Putem și numărul lor? Nu. Le putem, însă, împărți în trei categorii: monoteiste, politeiste și panteiste. Caracteristica religiilor monoteiste este credința într-un singur Dumnezeu; exemple de astfel de religii sunt iudaismul și mahomedanismul. Religiile politeiste sunt caracterizate de credința în mulți dumnezei, cum ar fi, de pildă, închinarea la stele, la animale, la plante și altele. Religii panteiste sunt brahmanismul, buddhismul și altele, caracteristică fiindu-le credința în faptul că tot cosmosul, lumea toată este Dumnezeu și că înlăuntrul cosmosului dumnezeirea rămâne pasivă, fără să aibă o personalitate proprie.

Creștinismul se deosebește de toate religiile pomenite mai sus. Este o credință monoteistă. Creștinii cred într-un singur Dumnezeu, ipostatic (personal). Unii oameni încercă câteodată lucrurile. Necreștinii, mai ales, îi învinuiesc pe creștini că cred în trei dumnezei: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Adevărul este că noi credem și în Tatăl, și în Fiul, și în Sfântul Duh, însă aceste trei Ipostasuri (Persoane) sunt un singur Dumnezeu. Un Dumnezeu⁴ în Treime. Vom explica acest

⁴ Limba română – și, implicit, graiul Bisericii – are în această privință o neputință, deoarece folosește aceeași formă pentru articolul nehotărât *un/o* (care indică genericul vs. specific: *un om*, *o biserică* [oarecare]) și pentru numeralul cardinal *un/o* (care indică cantitatea: *un om* [=singular om], *o biserică* [=singura biserică]). Un exemplu de confuzie frecventă este în articolul al zecelea din Simbolul Credinței, „Mărturisesc

concept mai încolo, atunci când vom vorbi despre cele Trei Ipostasuri ale Sfintei Treimi. Pentru moment, să ținem minte că Dumnezeu nostru este unul, însă în trei Ipostasuri.

Creștinismul are o origine dumnezeiască. I s-a descoperit omului de către Dumnezeu. A fost descoperit și propovăduit omului de către Hristos, Dumnezeu desăvârșit, Care S-a făcut Om desăvârșit.

Omul n-a primit creștinismul de la începuturi. Dumnezeu a lucrat pedagogic, asemenea îngrijitorului sau învățătorului unui copil. A încercat mai întâi să învețe omul prin iudaism. La plinirea vremii, L-a trimis pe Fiul Său cel Unul-Născut, Iisus Hristos, să Se facă om și să propovăduiască oamenilor adevărul.

Iudaismul a fost dat de Dumnezeu. Nu a fost și nu este o credință desăvârșită. A fost o pregătire pedagogică pentru Hristos și se desăvârșește doar în creștinism. Iudaismul este o prefigurare, o „schiță”. Ca să ajungă o „pictură” desăvârșită, trebuie să primească creștinismul. Este prietenul Mirelui, nu Mirele. Mirele este Hristos și creștinismul. Iudaismul este zorii de ziua, nu soarele. Soarele este Hristos. Creștinismul este lumina zilei, soarele cel strălucitor.

Creștinismul învață adevărul. Dar de unde vine adevărul? Vine din Dumnezeiasca Descoperire – atât din cea scrisă, cât și din cea prin viu-grai. Descoperirea prin viu-grai este Sfânta Tradiție (sau Predanie), iar descoperirea scrisă este Sfânta Scriptură; și Sfânta Tradiție, și Sfânta Scriptură sunt egale ca însemnătate. Sfânta Tradiție este mai veche decât Sfânta Scriptură, căci, de pildă, Prorocii mai întâi au vorbit și abia apoi și-au scris cuvintele cele însuflete. Hristos Însuși n-a scris niciodată nimic, doar a vorbit. Cuvintele Sale

un Botez spre iertarea păcatelor”, care implică unicitatea Botezului (un singur botez – *ἓν βάπτισμα*). (n. trad.)

au fost scrise de către evangheliști, după mulți ani, la ani buni după Jertfa Sa pe cruce și Învierea Sa. La fel, și apostolii au propovăduit creștinismul prin viu-grai, scriind epistole doar cu câteva prilejuri.

Doar Sfânta Tradiție ne poate transmite adevărurile dumnezeiești nescrise în Scriptură. Doar Sfânta Tradiție poate tâlcui în chip drept Sfânta Scriptură. Dacă lepădăm Sfânta Tradiție și primim drept temelie a credinței noastre doar Sfânta Scriptură, ca pe un lucru ce poate fi tâlcuit de către oricine, unimea credinței se sfărâmă. Așa s-au format (și încă se formează) bisericile protestante – fenomen început în veacul al șaisprezecelea ca o singură mișcare și care a ajuns acum să cuprindă peste 20.000 de biserici, toate protestante, însă despărțite una de cealaltă și uneori luptându-se între ele. Sfânta Tradiție ne ține uniți – doar Sfânta Tradiție cea adevărată! Corabia Sfintei Predanii este însăși Biserica. Pentru aceasta, Sfântul Pavel poruncește: „Stați [neclintiți] și țineți predaniile”⁵.

Am spus că creștinismul își ia adevărurile din Sfânta Tradiție și din Sfânta Scriptură. Sfintei Scripturi îi mai spunem, pe scurt, Biblia. Când zicem *Sfântă Scriptură* sau *Biblie*, ne referim deopotrivă la Vechiul și la Noul Testament.

Vechiul Testament este alcătuit din cincizeci și nouă de cărți, scrise de feluriți autori însuflați de Dumnezeu. Toate aceste cărți au fost scrise în aramaică. Au fost traduse mai apoi în greacă, traducere cunoscută astăzi sub numele de Septuaginta („Tălmăcirea celor Șaptezeci”)⁶. Vechiul

⁵ 2 Tes 2, 15.

⁶ Pără să încercăm să dezvoltăm acest subiect (care depășește cu mult hotarele unui catehism), trebuie spus că Septuaginta reprezintă în Biserica Ortodoxă textul normativ, fiind folosită de-a lungul timpului de Sfinții Părinți și feluriții scriitori bisericești, precum și în referințele